

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

מחולק חינם
לזיכוי
הרבים

גליון 79 | סימן תרל"ח – סוף סימן תרמ"ה | תשרי ה'תשפ"ב

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

סימן תרל"ח

איסור שימוש בדפנות או בסכך

תשמישי מצוה אסור להשתמש בהם שימוש אחר כל זמן שהם עומדים למצוה, משום ביזוי מצוה, ועל כן כל דבר המשמש להכשר או לנוי הסוכה אסור להשתמש בו שימוש אחר, ובדפנות הסוכה ובסכך מלבד הדין הכללי של תשמישי מצוה יש לפתא מיוחדת לאוסרם, וכן יש לאסור דבר שנאסר בתחילת החג אף שכבר אינו משמש לסוכה, משום מיגו דאתקצאי. ולהלן יבוארו פרטי האיסור, וכן יבואר אם מועיל תנאי להתייר או לא.

אסור להשתמש בימי הסוכות בדפנות או בסכך, סוג שימוש המבטל את השימוש בהם לשם סוכה, דכתיב "חג הסוכות שבעת ימים לד'", כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, אמנם תשמישי שאינו מבטל את שימוש הסוכה, כגון להשען עליה או להניח עליה דברים מותר, כיון שעדיין קדושתה עליה.

פרטי האיסור – א' אפילו אם עשה סוכה אחרת ואינו צריך לראשונה אסור. ב' אפילו אם הסוכה נפלה אסור להשתמש בה י"א מדאורייתא וי"א מדרבנן. ג' אסור ליטול מהדפנות או מהסכך אפילו קיסם לחצוץ בו שיניו. ד' אם הוסיף בסכך עד שאין גשמיים יורדים לתוכה שי"א שזה פוסל את הסוכה, אף שכל הסכך אסור בהנאה, מ"מ מותר להסיר חלק מהסכך ע"י נכרי, דהוי שבות דשבות במקום מצוה.

תנאי אינו מועיל אף אם התנה איני בודל ממנה כל בין השמשות ואפ"ל נפלה, כיון שבבין השמשות היה אסור להשתמש בה משום סותר אהל, אמנם לגבי היום השמיני שאיסורו משום מוקצה מהני תנאי לכשיפלו.

אם הוסיף דופן אחרי שכבר נשלם שיעור הכשר סוכה, או שפירש שאחת הדפנות עשויה להוספה בעלמא, אותה דופן אינה נאסרת, אבל בסתמא כל הדפנות נאסרות. והעצים הסמוכים לסוכה או חבילות שזרק על הסכך מותרים, ועיין פרטי דין זה בסימן תקי"ח.

אין נ"מ אם הסוכה חדשה או שהיא ישנה אך סיכוכה לשם חג, אבל היושב בסוכת רועים וכדומה מותר, דלא נתקדש מחמת שנכנס לשם ואוכל שם פתו, אמנם אם הזמינה מתחילה לשם סוכת החג, או שבזמן שישב בה היתה דעתו לשבת בה כל ימי החג, אסורה. ועיין שעה"צ (סק"ג) מה הדין בעשויה לצל אבל הוא יושב בה בסוכת כמה ימים.

מתי חל האיסור – אין האיסור אלא כשישב פעם אחת בסוכה, אבל הזמנה גרידא אינה אוסרת, אפילו אם עשאה לשם סוכה. וכל זה לענין האיסור שמחמת קדושת החג שחלה על הסוכה, אבל האיסור שמחמת סתירת אהל אסור ביו"ט בכל גווני, ובחול המועד מותר. ועיין בה"ל (ד"ה דהזמנה) שדן שאם הזמנה לא מספיקה, אי"כ אפילו אם ישב בה אחר שקידש היום לא תיאסר מחמת קדושת החג אלא לשעה שישב בה, כיון דלא איתקצאי בין השמשות. וסוכה שישב בה בשנה שעברה, אינה אסורה עד שישב בה בשנה זו, כ"כ המ"א, ויש מאחרונים שמפקקים בזה, וטוב להחמיר.

עד מתי הסוכה אסורה – גם ביום השמיני אסור כיון שבבין השמשות של סיום היום השביעי היתה אסורה, ולבני חו"ל אסור גם ביום התשיעי, שהרי ביום השמיני עדיין חייבין לאכול בסוכה, ואם חל שבת אחר יו"ט נוהגים שלא להשתמש גם בשבת, דהוי כמכין מיו"ט לשבת.

איסור שימוש בנוי הסוכה

אוכלין ומשקין שתולים בסוכה בדפנות או בסכך כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונת ימי החג משום ביזוי מצוה, ואפילו נפלו אסורים, דמיגו שהוקצו לבין השמשות הוקצו לכל החג, דכיומא אריכתא דמו לענין זה, ואם תלאם אחרי בין השמשות מתחיל האיסור מבין השמשות הבא, ובשבת ויו"ט אסורים בטלטול אפילו אם נפלו משום שהוקצו למצותם (אפילו לדעת המתירים מוקצה ביו"ט כמבואר בסימן תצ"ה), ואם נפלו על השלחן וא"א לאכול כן, י"א שמוותר לטלטלם כיון שזה לצורך אוכל נפש, והפמ"ג מסיק שאם אפשר יטלטלם טלטול מן הצד, וכתב הבה"ל שאם הרבה קיסמים נושרים על השלחן אפשר שגם בשבת מותר לטלטלם אם נמאס מזה, כדן גרף של רעי. אבל בחול המועד לא שייך איסור טלטול ומותר להחזירם אם נפלו. ואם תלה אתרוג לנוי מותר לטלטלו בחול המועד ולצאת בו ידי חובה, ומותר אף למוכרו.

אם יודע שהילדים יאכלו ממה שתולה לנוי סוכה מוטב שלא לתלות, מפני שיבואו לידי חילול שבת בניתוק החוטים, וגם האכילה אסורה, אכן אם יכול לתלות בגובה שהילדים לא מגיעים לשם או שאין לו ילדים, מצוה לתלות נוי סוכה, וכ"כ הש"ל"ה שראוי ליפות את הסוכה בקרמין ובסדינים ולתלות בה פירות חשובים.

אם התנה בשעה שתלה את נויי הסוכה או לפני השקיעה סמוך לבין השמשות ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות של כל הח' ימים, או שאמר אני מתנה עליהם לאוכלם מתי שארצה, לא חלה עליהם קדושת הסוכה ומותר להסתפק מהם בכל עת שירצה אפילו כשהם תלויים, ואם התנה רק על בין השמשות הראשון נאסר בבין השמשות השני לכל שאר הימים, ואם התנה בסתמא איני בודל מהם כל בין השמשות אפשר שכלול בזה כל ח' הימים. ואם התנה לאוכלם כשיפלו אינו כלום.

וכתב הרמ"א שיש מן האחרונים שכתבו שבזמן הזה אין נוהגים להתנות, משום שאין בקיאים היטב בתנאי, וכן נוהגים בנוי התלוי בסכך (והמ"ב מביא שיש מפקקים בטעם זה, שהרי לשון התנאי מפורש בגמרא), אבל בנוי שנותנים בדפנות כגון סדינים המצויירים נוהגים לטלטלם מפני הגשמים אפילו בלי תנאי, מפני שי"א שאין איסור אפילו בדפנות עצמם, ומ"מ טוב להתנות עליהם. וכתב המ"ב שהרבה אחרונים השיגו על זה ודעתם שנוי סוכה אסור מדינא אם לא התנה, ובט"ז מיקל בסדינים המצויירים כשיש חשש גנבים, דאנן סהדי שלא תלאם על דעת שיהיו שם תמיד, ולדבריו מותר להסירם גם שלא בזמן הגשם, ומ"מ טוב להתנות.

אין לפסוע על עצי הסוכה אפילו אחרי סוכות, מפני שהם תשמישי מצוה כמו ציצית ולולב, ועל כן יש למחות ביד הזורקים אותם במקום שרבים רגילים לפסוע עליהם אפילו אינו מקום אשפה.

המסכך בהדס מותר להריח בו, דלא הוקצה אלא משימוש והבערה כשאר עצים, ויש אוסרים, והט"ז והדרך החיים פסקו כדעה הראשונה, ואם תלה את ההדס לנוי אסור להריח בו, ולדעת הט"ז כל זמן שאינו נוטל את ההדס משם מותר אף בתלה לנוי.

התולה אתרוג בסוכה לנוי מותר להריח בו לכו"ע.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

"אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשיית צריך לזוהר" (טוש"ע סי' תרג). לנוכח הלכה זו משתאה הלומד לדעת מאי מעליותא איכא בזה, דכיון שידוע שאחר עבור הימים הנוראים יחזור למנהגו כמאז הרי שאין זו דרגתו, ומדוע לנהוג הנהגה חיצונית שאינה מתאימה למצב נפשו הפנימי.

ויש לפרש דהנה השפעת ימים אלו על כל השנה נובעת מכך שהם שרש השנה, ומכאן היראה הגדולה לתקן ולהתעלות כמה שיותר, כי כל חסרון בשורש אחריתו מי ישורנו, כיודע מ'אחר' שאחריתו נבעה מחיסרון בשורש שאיפת אביו לגדלו לתורה, שלא היה לש"ש (ילקו"ש קהלת תתקעד).

והנה מצב הנפש מקביל למצב הזמן, וממילא בימים אלו גם האדם נמצא בדרגה שורשית, ועל כן זוהי אכן ההנהגה המתאימה והמחוייבת לפי הדרגה בה הוא שרוי.

אמנם, אחז"ל (אבות א' יז) לא המדרש עיקר אלא המעשה, והעיקר הוא להוציא את ההתעוררות מהכח אל הפועל, וכך דרשו דורשי רשומות עה"פ בשה"ש 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' – תיעשה חפץ, כלומר לקבוע קיום להתעוררות ע"י הפיכתה למציאות מוחשית ע"י מעשה (יעו"ב' האמונה והבטחון' לרמב"ן פי"ט).

מתוך כך רואים אנו לנכון לתת חלקנו לשוב ולעזור בדבר שהמכשלה עלולה להיות מצויה בו מבלי משים, בענייני מומן שבין בנים להוריהם – מחמת הרצון לעזור להורים לקיים התחייבותם ב'תנאים', ואשר גדולי הפוסקים ראו חשיבות רבה למצוא לזה תקנה ולפרסמה.

המנהג הרווח בקשרי שידוכין הוא שהמחותנים מתחייבים לסייע לזוג הנישא בתחילת דרכו, כל אחד מהמחותנים מתחייב לתת לזוג סכום מסויים, ומעתה הרי הוא עליו חוב מומן גמור לשלמו לזוג.

והנה מצוי הדבר שלא קל להורים לשלם לזוג את הסכום כולו בבת אחת, ומבקשים למצוא דרך לפרוס את התחייבותם לתשלומים. לצורך כך ישנם לא מעט מקרים בהם הזוג לוקח הלואה בנקאית בהיתר עיסקא לצורך קיום התחייבות ההורים, וההורים משלמים לזוג כפי התשלומים שהזוג משלם לבנק על ההלואה.

המשך בעמוד הבא

מלח אושר בכבוד (ת"י)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידוד ובברכתם של מרגן רובין גדולי ישראל שלי"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהדר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

אלא שמאחר ובגין העסקה יש תוספת תשלום מעבר לקרן ההלוואה הבנקאית ('ריבית' בלשון הבנק), שאותה על הזוג לשלם לבנק, מסוכס מראש שההורים - שעבורם נלקחה ההלוואה - ישלמו לזוג גם את ה'ריבית' שמשלם הזוג לבנק.

וכאן מבלי משים עלולים להכשל ח"ו באיסור ריבית קצוצה - במידה ולא יתנו לבם לחתום על הית"ע בין ההורים לבין הזוג, שהרי פריסת החוב שפורס הזוג להורים הרי הוא כהלוואה גמורה (תוס' קידושין ו:). שמלוה הזוג להורים, וממילא הסיכום לתוספת התשלום הרי הוא קציצת ריבית על ההלוואה.

ואמנם מותר ללווה לשלם למלווה על הוצאות שהיו לו בגין ההלוואה, כגון עמלה על משיכת הכסף מהבנק עבור ההלוואה, או תשלום נסיעות וכד', אך כאן הלא התשלום לבנק הוא מחמת רווחים מהעסקה כמסוכס, ואינם הוצאות [ואם ההלוואה היא מבנק גוי בלי הית"ע וחוזר הזוג ומלווה להורים ודאי אסור להם לשלם הריבית כמב' ביו"ד קסח א.].

המכשילה הזאת - של פריסת הלוואה להורים ע"י הזוג - אם כי פחות חמורה, מצויה גם באופן אחר, שההורים מסדרים לזוג הלוואה מגמ"ח ע"י מתן תרומה לגמ"ח, שהיא כשלעצמה מותרת, דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה (ב"מ סט: יו"ד קס ג), אולם אם בגין ההלוואה שסודרה לזוג יפרוס הזוג להורים את ההלוואה, נמצא שההורים הרי הם כלוים בעקיפין מהלוואת הגמ"ח ששילמו עליה ריבית. מקרה מעין זה הגדיר הבינת אדם (אות ג) 'הערמת ריבית'.

בכדי למנוע חששות אלו ישנה עצה פשוטה לקבוע מראש בשעת ה'נתאים' שבמידה ותסודר הלוואה לזוג, או שהזוג עצמו יקח הלוואה בנקאית, אזי מתברר למפרע כי התחייבות הצדדים אינה לשלם בבת אחת את הסכום המסוכס, אלא לשלם לזוג בתשלומים כפי התשלומים שהזוג יצטרך לשלם, ובתוספת ה'ריבית' ככל שתחוייב מהזוג ע"י הבנק.

באופן זה נמצא שהזוג אינו פורס להורים התחייבותם, אלא כך היתה ההתחייבות מראש - לשלם בתשלומים, וא"כ אין שום יחס של 'לוים' בין ההורים לזוג, ואין כל חשש שנחשבים לזוים בעקיפין מהגמ"ח שתרמו לו, וכן מותר להורים לשלם לזוג את ה'ריבית' שהזוג משלם לבנק, באשר מתברר למפרע שזה היה סך התחייבותם מראש [ודמא לדין 'נדוניית חתנים' (יו"ד קעז טו)].

בכדי למנוע תקלות אלו גמ"ח אושר בכבוד תיקן נוסח 'שטר זכרון דברים המהודר' שנערך בהדרכת רבני ועד ההלכה 'גלאט הון', ובהתייעצות עם גדולי הפוסקים, ובו גם מעלות נוספות שאין כאן המקום לפרטם. ניתן להשיגו חנים ע"י פניה למשרדי הגמ"ח.

יה"ר שזוכה להשתייך באמת לחידוש מלוכת מלכו של עולם, לליבון חטאינו כשגל וכצמור, לחסות בצילא דמהימנותא בבחירות היחס הנכון אל החומר - שאינו אלא נטפל אל הקדושה כפסולת גורן ויקב, להקרבת פרי החג כנגד אוה"ע המתמעטים והולכים, ולעומת זה קול השופר הולך וחזק מאוד בקרבנו, עדי נזכה להזמנת בוראנו ית' בשמיני עצרת להיות בני חורין מכל השעבודים נשמח אני ואתם.

עוד מדיני נוי הסוכה

מי שדעתו להסיר נוי הסוכה ביו"ט מפני הגשמים והגנבים, יזהר שלא לקשור בקשר גמור, שהרי אסור להתיר ביו"ט, אלא יענוב.

אין לעשות דפנות הסוכה מיריעות שעטנז, וכן לא יתלה שעטנז לנוי, אא"כ הם גבוהים מתשמיש אדם.

אסור לחקוק פסוק "בסכת תשבו" על דלעת וכדומה ולתלות בסוכה, מפני שזה יבוא לידי בזיון, וגם אסור לכתוב פסוקים מן התורה כשאין זה ספר שלם, ואף שנוהגים התר בדבר היינו כדי להתלמד אבל שלא לצורך אסור.

סימן תרל"ט

מי שיכול לעשות סוכה רק מעבר לנהר, יש מקילים לעבור לשם בספינה קטנה ע"י נכרי, אבל הרבה מחמירים בזה.

דיני ישיבת הסוכה

כתיב "בסכת תשבו שבעת ימים" ודרשו חכמים "תשבו" כעין תדורו, והיינו שיעשה את הסוכה למקום מגוריו העיקרי, ולא יעשה מחוץ לסוכה דברים שדרך לעשותם רק בביתו. ולהלן יבוארו מה חייבים לעשות בסוכה, ומה מותר לעשות מחוץ לסוכה, ודיני כבוד הסוכה.

מצות ישיבה בסוכה היינו שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ומדבר עם חבירו ודר בסוכה כל ז' הימים בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. ועיין בסימן תרס"ח מה הדין בחו"ל ביום השמיני.

ראוי לדבר בסוכה רק דיבורי קדושה ותורה, ולמעט מלדבר בה דברי חול, מפני שקדושתה גדולה מאד, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים, ומ"מ כשהוא צריך לדבר מענייני עסק לא יצא מהסוכה, כדי שלא יפסיד המצוה לשבת בסוכה.

קביעת דירתו בסוכה - כל ז' הימים אדם עושה ביתו עראי וסוכתו קבע, והיינו שיכניס לסוכה את הכלים והמצעים הנאים.

הכנסת כלים לסוכה וכבוד הסוכה - יכניס לסוכה כלי שתיה כגון אשישות וכוסות, אפילו אם הם מחרס ואפילו לאחר השתיה, אבל כלי אכילה לאחור האכילה כגון קערות וקדירות יניח מחוץ לסוכה (ומ"מ אם הכניסם לסוכה או שעשה בסוכה תשמיש בזוי, אין הסוכה נפסלת בכך, ומ"מ נכון לכתחילה להחמיר בזה משום שיש פוסלים), ויש מחמירים שלא להכניס קדירה אף קודם אכילה, והעולם נזהרים בזה, ומי שזרכו בכל השנה לערות מהקדירה לקערה בבית החיצון בודאי צריך להזהר בזה, ומ"מ מי שאין לו כלי והוא צריך לאכול מן הקדירה מותר להכניסה. ואין להכניס לסוכה כלים שמששים בהם קמח ועריבות שלשים בהם וכלים של בשמים שאין דרך להחזיק בדירתו אלא בבית החיצון, וכן כד או דלי ששואבים בו מים מהנהר אחרי ששתה מהם, וכן כל דבר שאין דרכו להיות בחדר המגורים שלו. ואין לעשות בסוכה שום תשמיש בזוי כגון שטיפת קערות, כדי שלא יהיו המצוות בזויות עליו, ובשטיפת כוסות ליכא קפידא, ואסור להשתין בסוכה אפילו בכלי, אע"פ שעושה כן בביתו ותשה"מ מותר בסוכה, דאינו תשמיש בזוי, והוא בכלל תשבו כעין תדורו, וגם הוא קיום מצוה.

הכנסת מנורה לסוכה - אם הסוכה גדולה יכניס את המנורה לסוכה, אמנם המנהג שלא להכניס נר של חרס לסוכה, וכן מקידה של חרס ואפילו חדשה אין כדאי כ"כ להכניסה לסוכה, ואם היא מצופה בקוניא מותר כמו כלי זכוכית. ואם הסוכה קטנה והיינו בשיעור שיש חשש שהנר יגרום לשריפה צריך להניח את המנורה מחוץ לסוכה כגון בחלון הבית הצמוד לסוכה, אפילו אם היא מזהב, גזירה שמא יפחד ויצא מן הסוכה, וי"א שחששו חכמים שהסוכה תישרף ותבטל מצות סוכה. ואם

מטבעו הוא מצטער לאכול שלא במקום הנר יש להקל להכניס את הנר לעשית או למנורה ולהכניסם לסוכה, אם לא שהסוכה נמוכה מאד ויש חשש שהאש תתקרב לסכך.

שינה מחוץ לסוכה - אסור לישן מחוץ לסוכה אפילו שינת עראי, דלפעמים זה מספיק לאדם והוא ליה קבע, ואפילו להניח ראשו בין ברכיו שודאי לא ישתקע בשינה אסור. ואפשר שפחות מכדי הליון מאה אמה אף עראי לא חשיב. ומי שנאנס וישן מחוץ לסוכה, צריך ללכת לסוכה מיד כשיתעורר.

אכילה מחוץ לסוכה - מותר לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה, ואפילו תלמיד חכם אם רוצה שלא להחמיר על עצמו רשאי ולא הוי כמי שאינו מודקדק במצוות, ואכילת עראי היינו כביצה פת, (אבל מעט יותר מכביצה חשיב קבע אפילו אם אכלו דרך עראי), וכן מותר לטעום את התבשיל מחוץ לסוכה אפילו כמה פעמים ואפ"י לבלוע, ומותר לשתות מים או לאכול פירות מחוץ לסוכה, ואפילו לקבוע על פירות או בשר ודגים וגבינה ושאר מיני מאכל מותר, אבל תבשיל העשוי מה' מיני דגן, לדעת השו"ע אם קובע עליו, והיינו שאוכלו בחבורה או בשיעור חשוב שקובע סעודתו בזה (וכתב המאמר מרדכי שהדבר תלוי בו, אע"פ שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה על שיעור זה), צריך סוכה מדינא ויברך לישב בסוכה, ודעת המ"א שדינו ממש כמו פת שכבר במעט יותר מכביצה חייב בסוכה, אכן דעת האחרונים שלא לברך לישב בסוכה בלא קביעות סעודה. והסכימו כמה אחרונים שנכון להחמיר שלא לקבוע סעודה לאכילת בשר ודגים וגבינה מחוץ לסוכה ומ"מ אף בקביעות לא יברך, אבל שלא בקביעות אין להחמיר כלל. והח"א מחמיר בזה גם לענין פירות בקביעות, והמ"ב לא העתיקו מפני שבדרך החיים ובשע"ת בשם הגינת ורדים מקילים בזה.

שתיה מחוץ לסוכה - מותר לשתות מים מחוץ לסוכה, ולענין יין דעת הרמ"א שדינו כפירות שאפילו בקבע סעודה עליו אינו חייב בסוכה, וכמה אחרונים מפקפקים בזה ודעתם שאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה, ובפרט אם קבעו לשתות בחבורה בודאי הוי קבע גמור, ומ"מ לענין ברכה הסכימו כמה אחרונים שלא לברך. וראוי ונכון לכתחילה שלא לשתות בקבע אפילו שאר משקין כמו מי דבש ושיכר אלא בתוך הסעודה, או שעכ"פ יאכל מתחילה פת יותר מכביצה, או שאר תבשיל העשוי מה' מינים אם קובע סעודתו על זה, ויברך לישב בסוכה, ויוצא לכל הדעות. ובשעה"צ (סי"ק ל"ג) מביא מחלוקת מה הדין לענין קפה. והא דאיתא בגמרא אוכלים ושותים בסוכה, היינו לאחור האכילה שדרך לשתות צריך לשתות בסוכה מפני שזה נכלל בסעודה, ואפשר לפי זה שגם מים בתוך הסעודה אין כדאי לשתות מחוץ לסוכה, וצ"ע.

מי שיחמיר ואינו שותה מחוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובה.

ברכת לישב בסוכה על פת הבאה בכיסנין - האוכל פת הבאה בכיסנין יחד עם קפה או בלי קפה אבל קבע עליו סעודה, אף שאינו מברך המוציא כיון שאוכל פחות משיעור שדרך לקבוע עליו סעודה, צריך לאכול זאת בסוכה ולברך לישב בסוכה. ואם לא קבע סעודה אבל אכל יותר מכביצה, יש דעות בין האחרונים אם צריך לברך, ובשערי תשובה כתב שאם אוכל זאת בשבת ויו"ט בבוקר אחרי הקידוש במקום לאכול סעודה לכו"ע יכול לברך, ובחול אין כדאי לברך דספק ברכות להקל, אכן מנהג העולם לברך גם בחול, וכדי להנצל מחשש ברכה לבטלה יראה שלא לצאת מיד אחרי אכילתו אלא ישאר לשבת שם זמן מה, ויכוין בברכתו על האכילה והישיבה.

פטור משינה בסוכה מחמת צינה או מחמת שאינו יכול להיות שם עם אשתו - כתב הרמ"א שמה שנוהגים שאין ישנים בסוכה אלא רק המדקדקים במצוות, י"א משום צינה, דיש צער לישן במקומות הקרים, (ומי שאין לו כרים וכסתות כראוי ויש צינה אין לו להחמיר לישן בסוכה), והרמ"א מבאר המנהג שמצות סוכה היא איש ואשתו כדרך שהוא דר בביתו כל השנה, ובמקום שאינו יכול לישן עם אשתו כגון

מלך ישראל בכבוד (ת"ר)
אוסר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
ביעודם וברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבל שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

שאין להם סוכה מיוחדת פטור, וטוב להחמיר להיות שם עם אשתו כמו בביתו אם אפשר שתהיה לו סוכה מיוחדת. עכ"ד. וכתב המ"ב שהגר"א והמ"א סוברים שגם מי שאינו יכול לישן בסוכה עם אשתו חייב בסוכה, והמ"א מלמד זכות על העולם דחשיב מצטער כשאינו יכול להיות שם עם אשתו, אמנם לפי זה אם אינו מצטער כגון שלא בזמן עונה חייב לישן בסוכה. ומשמע מכמה אחרונים שמי שאינו יכול לישן בסוכה עם אשתו לא יבטל זמן עונה ול"ט, ואינו חייב לחזור לסוכתו לאחר תש"מ אלא ישן בביתו עד עמוד השחר.

בליל יו"ט ראשון חובה לאכול בסוכה לפחות כזית פת, ואע"פ שבשאר הימים אין חייבים לאכול בסוכה אא"כ אוכל יותר מכביצה פת, אפילו בשבת ויו"ט שחייבים לאכול כזית פת (ולא בעינן יותר מכביצה אלא למצוה בעלמא, ובדיעבד סגי בכזית), מ"מ בליל יו"ט ראשון של סוכות אסור לאכול מחוץ לסוכה אפילו כזית, ומשו"ה אם אכל כזית בסוכה יצא יד"ח ומברך עליו לישב בסוכה, אמנם אם יש לו יותר בודאי נכון שיאכל יותר מכביצה, די"א שזה השיעור, (ואם כבר קיים מצות אכילה בסוכה, יכול לאכול כביצה מחוץ לסוכה). וצריך לאכול את הכזית בכדי אכילת פרס, ולא יאכל מיני תרגימא או פת כיסנין אלא פת גמורה, מפני שזה ספק דאורייתא, וכן לא יאכל עד שיהיה ודאי לילה, ואם אכל בבין השמשות יחזור ויאכל משתחשך אך לא יחזור לברך לישב בסוכה, ובלילה השני בחו"ל יכול לאכול בבין השמשות, (וע"ע בה"ל אם יכול לעשות קידוש מבעוד יום קצת על היין, והמוציא ולישב בסוכה בלילה). ויאכל לפני חצות, ובדיעבד אם לא אכל לפני חצות יאכל אחרי חצות, אך לא יברך אז לישב בסוכה אא"כ אוכל יותר מכביצה. וכתב הרמ"א שלא יאכל בערב יו"ט מחצות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתאבון, והאחרונים הסכימו שרק מתחילת שעה רביעית שאחרי חצות אסור, ובסימן תע"א מבואר פרטי הדינים בזה.

לדעת הגר"א שבפסח מצוה לאכול מצה כל ז' הימים, אלא שהמצות עשה היא רק בערב ואח"כ אינו אלא מצוה בעלמא, אפשר דה"ה בסוכות מצוה לכתחילה לאכול פת כל ז' ימים ולברך לישב בסוכה.

לימוד תורה בסוכה - כל ז' הימים לומד בתוך הסוכה, וכשמבין ומדקדק במה שלומד ויותר טוב לו ללמוד בבית, יכול ללמוד בבית, והכל לפי הענין היכן דעתו מיושבת יותר, ואם יש לו טורח להביא לסוכה את כל הספרים אפשר דפטור, אכן אם יש לו מקום להניחם שם בכל ימי החג חייב, דאין זה טורח.

תפילה בסוכה - המתפלל יתפלל בסוכה או בבית במקום שיש לו יותר מנוחה להתפלל בכונה, ואם יש בית הכנסת בעירו ילך לבית הכנסת, שהרי בכל השנה מניח ביתו ומתפלל בבית הכנסת.

הבדלה יעשה בסוכה כמו שעושה בביתו בכל השנה, ומי שרגיל כל השנה לשמוע הבדלה בבית הכנסת, יכול לעשות כך גם בסוכות.

פטור מצטער בירידת גשם וכדומה

המצטער בישיבתו בסוכה פטור מן הסוכה, ועל כן א"י יורד גשם מותר לצאת מהסוכה ולאכול ולישן בבית, ולהלן יבואר מתי יכול לצאת מן הסוכה מחמת גשם, מתי צריך לחזור לסוכה לאחר הפסקת הגשם, ומה יעשה בלילה הראשון אם יורד גשם. ובסימן תר"מ יבוארו עוד מדיני מצטער.

פטור מצטער - אם יש בסוכה שרב או יתושים והאדם מצטער מכך יכול ללכת לביתו. וכן אם המאכל מתקלקל מחמת השרב או היתושים, או שקר מאד והמאכלים השמנים נקרשים לפניו או שהאדם עצמו מצטער מכך, יכול לאכול בבית, אמנם לפני שהגיע לאכילת המאכלים הנקרשים צריך לאכול בסוכה, וא"צ לחזור עד שיגמור סעודתו, אפילו אם אוכל אח"כ מאכלים שאינם נקרשים, אמנם אם יכול לסדר בלא טורח גדול שהמאכל לא יקרש, כגון להניחו בתוך קערה עם מים חמים, צריך לעשות כך ואינו פטור מסוכה. ואם מנשבת רוח לתוך הסוכה ועי"ז נושרים קיסמים

מהסכך לתוך המאכל, אם הוא איסטניס שאניא דעתיה יכול לצאת מן הסוכה, ומשמע שאם אין דעתו אניא אסור, וצ"ע למה לא נחשב מצטער במה שצריך להוציא את הקיסמים מהמאכל, ואולי דווקא כשנושרים מעט קיסמים צריך שתהא אניא דעתיה.

מתי יצא מן הסוכה מחמת הגשמים - ירדו גשמים יכול לפנות את הסוכה אם ירדו בשיעור שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל, ואפילו תבשיל של פול שמתקלקל מהר ע"י מעט מים, ואף אם אין לפניו תבשיל ישער בשיעור זה, ומי שאינו בקי בשיעור זה ישער מתי היה יוצא מהבית אם היו יורדים גשמים, ואם הטיפות לא יורדות במקום שהוא יושב שם, צריך לאכול בסוכה עד שירדו עליו ועל שולחנו, ואפשר שיכול לברך לישב בסוכה, אך אם הוא איסטניס ומצטער בזה יכול לצאת ועכ"פ לא יברך. ולענין שינה א"צ לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים זה צער לישן שם.

ירדו גשמים בלילה הראשון, דעת הרמ"א שצריך לאכול כזית אף אם יורדים גשמים, דס"ל שבלילה הראשון גם מצטער חייב בסוכה. ויקדש בסוכה ויברך שהחיינו ויאכל כזית בסוכה, ואת שאר הסעודה יאכל בביתו, (וזה עדיף מאשר לקדש ולברך שהחיינו ולאכול בבית ובסיום הסעודה לאכול כזית בסוכה, מפני שאז יצטרך לחזור ולברך שהחיינו). ואם פסקו הגשמים צריך לחזור ולאכול מעט יותר מכביצה בסוכה ולברך לישב בסוכה (אבל אם אוכל כביצה או פחות אינו יכול לברך לישב בסוכה), אפילו אם כבר בירך ברהמ"ז ואפילו אחר חצות, אמנם אם כבר שכב א"צ לקום ממיטתו. ובחי' אדם כתב שראוי להתמין כל הלילה שאם יפסקו הגשמים יאכל בסוכה, וכעין זה איתא במעשה רב, אכן הגר"א לשיטתו שפסק כהתוס' שמצטער פטור גם בלילה הראשון, ומה שכתב שאסור לישן הינו באינו מצטער, וצ"ע. ובלילה השני בחו"ל יקדש בביתו ויברך שהחיינו על היום ויאכל סעודתו, ובסוף סעודתו הרמ"א יאכל כזית בסוכה אבל לא יברך לישב בסוכה, ויסמוך על ברכת שהחיינו על הסוכה שבירך בלילה הראשון, ולכתחילה טוב להתמין גם בלילה השני מעט עד שיפסקו הגשמים, ומי שאינו רוצה להחמיר בזה אין לדקדק עליו, ואם אכל בביתו ובסוף הסעודה אכל כזית בסוכה ואח"כ פסקו הגשמים, צריך להכנס ולאכול בסוכה יותר מכביצה ולברך לישב בסוכה. וי"א שאפילו בלילה הראשון מצטער פטור, ועל כן הכריעו כמה אחרונים שאף שמחויב לאכול בסוכה מחמת ספק לא יברך לישב בסוכה, דספק ברכות להקל, עוד כתבו שראוי להתמין עד חצות הלילה פן יעבור הגשם שאז יוכל לברך ולאכול ולקיים את המצוה לכו"ע, ולא ימתין יותר מחצות, דגם זמן אכילת סעודה ראשונה לכתחילה הוא עד חצות. ואם הוא מצטער ברעב או בשניה ע"י המתנתו אין לו להתמתן, ואם יש אצלו אורחים עניים אפשר שיש איסור להתמתן. ויש אחרונים שכתבו שאין להתמתן כ"כ מלאכול הוא ובני ביתו, דאין מניעת שמחת יו"ט יותר מזה, אלא ימתין כשעה או שתים, ואם לא פסקו יעשה קידוש ויאכל בביתו.

מתי צריך לחזור לסוכה כשפסקו הגשמים - היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו הגשמים, אם עדיין לא ישב לאכול בביתו צריך לחזור לסוכה, ואם ישב לאכול בביתו, או שמתחילה ישב לאכול בביתו מחמת הגשמים, אין מחייבים אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו, וי"א שלא מספיק שישב לאכול, ודווקא כשהתחיל לאכול אין חייב לחזור לסוכה. ואם הלך לישן בביתו מחמת הגשמים, או שמתחילה נשאר לישן בביתו מחמת הגשמים, א"צ לחזור אם כבר שכב (ואפילו אם שכב בבגדיו י"ל שא"צ לקום וללכת לסוכה. פמ"ג. אכן במחצית השקל מסתפק בזה, וכן בבכורי יעקב מפסק בזה), ואפילו אם התעורר א"צ לחזור לסוכה בלילה, ואם עדיין לא שכב צריך לחזור לסוכה (מ"א), ובבגדי ישע ובמאמר מרדכי מסתפקים בזה, דשמא אחרי שטרח להכניס את הכרים והכסתות לא הטריחוהו לחזור ולהעלותם, ואם פשט בגדיו, כתב הפמ"ג שגם למ"א י"ל שא"צ לחזור לסוכה, ובבכורי יעקב מסתפק גם בזה. וכן השוכב בסוכה וסגר את גג הסוכה מחמת

הגשמים, א"צ לעלות על הסכך ולפתוח את הגג, אכן אם יכול לפתוח את הגג מתוך הסוכה צריך לפתוחו, דאין זה אלא מעט טירחה ולא חשיב מצטער, ואם הוא באמצע סעודה אפשר שצריך גם לעלות על הסכך. ואם עלה עמוד השחר והתעורר משנתו מעצמו צריך לחזור לסוכה, וא"צ להעירו, וגם הוא לא צריך לבקש מאחרים שיעירוהו.

כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל שכר ואינו אלא הדיוט, וההולך לסוכה כשיורד גשם ומברך לישב בסוכה הוי ברכה לבטלה אפילו אם אוכל שם אכילת קבע, ודווקא במצטער שיש בו צד איסור של חילול יו"ט, ואפילו בחול המועד חייב לכבדו, אבל אם אינו מצטער רשאי להתמיר. ומי שפטור מחמת טירחה לחזור לסוכה, כגון שיצא מחמת הגשמים והם פסקו, מקבל שכר אם חוזר, וכ"ש שמקיים בזה מצות ישיבה בסוכה. וכשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים לא יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע, כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו.

ברכת לישב בסוכה

מעיקר הדין כל הנכנס לסוכה ושוהה בה מברך ברכת המצוות על ישיבת הסוכה, אמנם המנהג לברך על האכילה שהיא עיקר דירתו של אדם ולפטור את שאר הדברים שעושה בסוכה, ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

מתי מברכים לישב בסוכה - י"א שמברכים ברכת לישב בסוכה בכל ישיבה בסוכה, כיון שגם הישיבה והעמידה בסוכה היא מצוה, ולדבריהם אם יצא יציאה גמורה לעשות ענייניו (לאפוקי אם יצא לעשות צרכיו או להביא איזה דבר לסוכה ולא הסיח דעתו), ולא היה בדעתו לחזור מיד, צריך לברך כשחוזר לסוכה אע"פ שאינו אוכל שם, ואפילו מאה פעמים ביום. וי"א שאין מברכים אלא בשעת אכילה, ואפילו אם יושבים בסוכה שעה לפני האכילה אין מברכים, דהברכה שמברכים אח"כ על האכילה פוטרת אותה וגם פוטרת את השינה והטיול והלימוד וכו' כיון שהיא העיקר. וכתבו השו"ע והרמ"א שנהגו למעשה כדעה השניה. אמנם נכון לצאת ידי הדעה הראשונה, והיינו שכשהוא נכנס לסוכה יאכל יותר מכביצה מה' מיני דגן ויברך לישב בסוכה, ולא יברך אח"כ בשעת אכילה. ומי שמתענה או שאין דעתו לאכול פת באותו יום, לכו"ע צריך לברך אם יצא יציאה גמורה. וכתב החי' אדם שגם מי שיצא יציאה גמורה לאחר אכילה וחוזר ונכנס ואין בדעתו לאכול לפני שיחזור ויצא יציאה גמורה, צריך לכו"ע לברך.

מתי צריך לחזור ולברך - מי שבירך לישב בסוכה ויצא יציאה גמורה לעשות ענייניו או להתפלל בבית הכנסת, צריך לחזור ולברך כשחוזר לסוכה ואוכל שם, ועיין בשער הציון שזן האם ביוצא באמצע שלחנו להתפלל מנחה או מעריב ובדעתו לחזור מיד לסוכתו צריך לחזור ולברך), אבל אם יצא לעשות צרכיו או להביא איזה דבר לסוכה והיה בדעתו לחזור מיד א"צ לחזור ולברך, ולפי זה אפילו אם עשה כך כל ז' הימים מברך רק פעם אחת. וי"א שכיון שיצא בין האכילות אפי' ע"ד לחזור מיד, צריך לברך על האכילה השניה.

מי שהולך לסוכת חבירו באמצע האכילה, לדעת המ"א ההליכה היא הפסק, ואם אוכל שם דבר שאסור לאכול מחוץ לסוכה צריך לחזור ולברך, אע"פ שהיה בדעתו מתחילה ללכת לשם ולחזור מיד, אבל דעת כמה אחרונים (בסימן ח') שהליכה אינה הפסק, וא"כ אם היה בדעתו ללכת א"צ לברך, וספק ברכות להקל. ובבית מאיר משמע שאף אם מתחילה לא היה בדעתו ללכת לשם א"צ לברך, אך כיון שיש עוד דעות בזה אין כדאי לצאת באמצע הסעודה. ודעת החי' אדם שבסוכת חבירו צריך לברך לכו"ע אע"פ שאינו אוכל שם, כיון שאין דרך לקבוע שם סעודה, (ודלא כמו שנפסק במ"ב כדעת הגר"ז) אמנם כל זה דווקא כשרוצה לשבת שם, אבל בנכנס לגבות חובו וכדומה שאין לו נ"מ אם זה סוכה בית או חוץ, לכו"ע א"צ לברך.

אם שכח לברך לישב בסוכה עד שהתחיל לאכול, יברך אפילו אחרי ברכת המזון, ואם עדיין לא בירך ברכת המזון יברך ויאכל מעט.

מי שקידש בלילה הראשון של סוכות והתחיל לאכול ואח"כ ראה שהגג שמעל הסוכה היה סגור, יאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה, אבל לא יחזור על הקידוש וברכת שהחיינו.

סימן תר"מ

מי חייב בסוכה

נשים פטורות מן הסוכה מפני שזו מצות עשה שהזמן גרמא, וכן **עבד** דינו כאשה. וכתב המ"ב שאם הם רוצות לשבת בסוכה נהגו לברך, אבל אחרים לא יברכו בשבילן אפילו אינן יודעות לברך בעצמן, וא"כ אותם אחרים מברכים בשביל עצמם. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב בסוכה.

טומטום ואנדרוגינוס חייבים בסוכה מספק, ומ"מ לא יברכו, ואם הם רוצים לברך הרשות בידם.

קטן פטור מן הסוכה, ואם אינו צריך לאמנו והיינו כבן חמש או שש כל חד לפום חורפיה (בן חמש בחריף ובן שש באינו חריף, ולדעה זו אין נ"מ אם אביו בעיר או לא. והגרא"א כתב שמה שכתוב בשו"ע בן חמש הוא טעות סופר), חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצוות. ואם אין לו אב, י"א שאמו ובי"ד חייבים לחנכו, ולכו"ע אסור אפילו לאדם אחר להאכילו בידיים (והיינו לתת לתוך פיו או לצוות עליו לאכול, אבל במניח לפניו הוא אוכל מעצמו ליכא איסורא, ואביו חייב מדין חינוך למנוע אותו מלאכול מחוץ לסוכה) מחוץ לסוכה. ודעת כמה אחרונים שמבן חמש ולמעלה אם אביו בעיר שאינו צריך אז כ"כ לאמו, חייב אביו לחנכו בסוכה אפילו אם אינו חריף. ואם אביו כל השנה אינו בעיר והוא מורגל עם אמו, אפילו אם הוא בא בסוכות לביתו שיעורו ממש שנים ומעלה.

פטור מצטער

כפי שנתבאר בסימן הקודם המצטער בישיבתו בסוכה פטור מן הסוכה, דכתב "תשב"י" כעין תדורו, והיינו שמי שנמצא במצב שהוא היה הולך למקום אחר מחמת שהוא מצטער בביתו, פטור בכהאי גוונא מן הסוכה. ולהלן יבואר פטור חולה ומשמשי, ועוד מקרים של פטור מצטער, ויבואר באיזה אופן נחשב מצטער ופטור ומתי אינו מצטער וחייב בסוכה, וכן יבואר החיוב לעשות את הסוכה במקום שלא יהיה לו צער בישיבתה.

חולים פטורים מן הסוכה, אפילו אם זה חולי שאין בו סכנה, ואפילו אם הוא חש בראשו או בעיניו וישיבת הסוכה קשה לו פטור. **ומשמשי** החולה פטורים מן הסוכה כיון שהם עוסקים במצוה, וי"א שאין המשמשים פטורים אלא כשהחולה נצרך להם, (ואם יש שני משמשים והחולה אינו צריך לשניהם יחד, צריך אחד לאכול בסוכה בזמן שימושו של השני), ובחולה שיש בו סכנה יש להקל אף בזמן שאין החולה צריך לו. ומי שמקיז דם בשביל הבריאות ואינו מרגיש שום חולי אלא הוא שמח ומרבה באכילה ושתיה חייב בסוכה, אבל אם הוא מקיז מחמת חולי פטור. והשותה משקה לשלשל והוא מתירא שהצינה תזיק לו פטור.

מצטער פטור מן הסוכה, (ועיין בסימן תרל"ט מה הדין לענין הלילה הראשון), אבל **משמשיו** אם הם רוצים לאכול או לישן חייבים להכנס לתוך הסוכה, ולכאורה המשמש בשכר ובכל השנה הוא אוכל וישן רק אצל המצטער רשאי לעשות כך גם בסוכות. ומצטער היינו מי שאינו יכול לישן בסוכה או לאכול בסוכה מחמת רוח או זבובים ופרעושים וכדומה, או מפני הריח. ואם הצער הוא רק בשניה ולא באכילה חייב לאכול בסוכה. וריח רע היינו ריח שדרך הצטער ממנו, ואין לעשות את הדפנות או הסכך מדבר שריחו רע, ואם הריח רע כ"כ שאין דעת האדם סובלתו אפשר שהסוכה פסולה מן התורה.

מצטער מחמת הצינה - ומצטער מחמת הצינה במקומות הקרים פטור מן הסוכה. ועיין בלבוש שאפילו אם יש לו כרים וכסתות להנצל מן הצינה ג"כ יש להקל (אם אין לו מקום להשאירם בסוכה), דאין כל אדם יכול לטרוח בכל לילה להביאם לסוכה ולפנותם למחרת. וכיון שמצטער פטור אף מאכילה, יש להזהר

בזמן הקור שיהיה לבוש בבגדים חמים כשסועד בסוכה, כדי שלא יהיה מצטער מחמת הקור ויהיה חשש ברכה לבטלה.

סוכה במקום שיש צער בישיבתה - אין לעשות את הסוכה במקום שהאדם מצטער בישיבתה. וכתב הרמ"א שאם עשה את הסוכה במקום שמצטער באכילה או בשתיה או בשניה, או שאינו יכול לעשות אחד מדברים אלו בסוכה מחמת שהוא מתירא מליסטים או גנבים כשהוא בסוכה והם יכולים להזיקו בגופו, אינו יוצא באותה סוכה כלל אפילו ידי הדברים שאינו מצטער בהם, דלא הוי כעין דירה, (ואפילו אם מתירא רק בלילה ולא ביום אינו יוצא, אמנם אם מתירא רק בגניבת כליו יוצא, כיון שיכול להכניסם לביתו. ודעת הלבוש שיש למחות ביד העושים סוכות ברחובות כשא"א לישן שם מחמת מורא הגנבים שיזיקו לגופו, והמיקל בענין זה יש לו על מי לסמוך, ומ"מ אם אפשר טוב יותר לעשות את הסוכה במקום אחר). ויש אחרונים שחולקים וסוברים שאף שלכתחילה אין לעשות סוכה שאינו יכול לקיים בה את כל הדברים כדין, מ"מ בדיעבד יוצא בה בדברים שאינו מצטער בהם. אך יש להזהר בזה מאד, כי כמה אחרונים העתיקו להלכה את דברי הרמ"א. ובמקומות הקרים או שאינו יכול לישן בסוכה כיון שאינו יכול לישן שם איש וביתו, יוצא יד"ח גם לרמ"א אף אם אינו יכול לישן בסוכה, כיון שא"א בענין אחר וחשיב כעין תדורו, וגם חשיב ראוי לשינה אם היו לו כרים וכסתות כראוי. והעושה סוכתו במקום שא"א לישן שם מחמת איזה דבר, אבל בלאו הכי אין ישינם בסוכה זו מחמת צינה, תלוי הדין בביאורי הפמ"ג והיד אפרים בכוננת המ"א.

מי שכבו לו הנרות בשבת ויש לו נר בביתו מותר ללכת לביתו ולאכול במקום הנר, וא"צ ללכת לסוכת חבירו אם יש טורח גדול בדבר, דגם זה נחשב צער, דאין ערב לו לאדם אכילתו אלא בשלו. (אמנם מי שאין לו מקום לבנות סוכה בחצרו צריך לטרוח למצוא לו מקום לבנות שם סוכה אף שדירתו אינה שם). ובלילה הראשון אם כבו הנרות לפני שאכל כזית צריך לטרוח ללכת לסוכת חבירו, אך לא יברך שם אא"כ אינו מצטער בזה. והחיי אדם כתב שבמצטער כזה יכול האדם לחייב את עצמו ולעשות בשמחה ולברך. וכן אם ירדו גשמים ופסקו ועדיין נוטפים מים וא"א לאכול בסוכתו, ולחבירו יש סוכה עם גג שאפשר לסוגרו ולפתחו, צריך ללכת לסוכת חבירו אם אין טורח גדול בדבר.

פריסת סדין כדי שלא יכבה הנר - אם באה רוח לכבות את הנרות בסוכה מותר לו לפרוס סדין או בגד מן הצד, אבל לא יפרוס סדין תחת הסכך כדי שהסדין לא יפסול את הסוכה בזמן שהוא פרוס שם, ובמקום הדחק שהפריסה מהצד לא מועילה ויצטרך לאכול מחוץ לסוכה, יכול לפרוס בתוך ד' טפחים לסכך, ולסמוך על הדעה השניה בסוף סימן תרכ"ט המכשירה בכהאי גוונא, ובשבת ויו"ט נכון להזהר לא להרחיק את הסדין ג' טפחים מהסכך משום חשש אהל. וכן מותר במקום הדחק לפרוס סדין מעל הסכך כדי להגן, בין בחול בין בשבת ויו"ט, אכן מפני חשש שיאמרו שמסכך סוכתו בסדין אין להקל אלא באופן שניכר שכוונתו רק להגן מפני הרוח, ולא יברך בב' המקרים לישב בסוכה.

מי שסוכתו צרה וצריך לכפוף ידיו ורגליו לישן לא חשיב מצטער, מפני שדרך האדם לפעמים לישן כפוף, ואפילו אם מתחילה עשאה רחבה ואח"כ בא איזה ענין שמחמתו נעשה דחוק חייב לישן בסוכה. ומי שהוא מעונג וקים ליה בגוויה שבשבילו זה צער לישן בכפיפה פטור, ומ"מ יוצא יד"ח באכילה ושתיה כיון שבשעת עשייה זה היה ראוי שבבילו גם לשינה, ואם עשאה כך מתחילה, דעת הנהר שלום והפמ"ג שהוא אינו יוצא גם באכילה, ובשעה"צ כתב שהר"ן חולק בזה, כיון שכולם לא מצטערים לישן כך, וצ"ע. ואם יכול לפשוט רגליו חוץ לסוכה, לכ"ו"ע אינו נחשב מצטער וחייב לישן שם, אך יזהר שגם השלחן יהיה בתוך הסוכה, דאי לאו הכי חיישינן שמא ימשך אחר שלחנו.

לא חשיב מצטער אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בזה, דאי לאו הכי בטלה דעתו אצל כל אדם, אא"כ הוא מאניני הדעת וכל אניני הדעת מצטערים בזה.

אין המצטער פטור מן הסוכה אלא אם ילך למקום שינצל בו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לשבת בסוכה אע"פ שהוא מצטער.

אבל חייב בסוכה, כיון שאין הצער מחמת הסוכה אלא איהו דקמצער נפשיה ועליו ליישב דעתו כדי לקיים את המצוה, וכתב בספר תניא שאם המת חביב עליו כ"כ שאינו יכול להסירו מליבו פטור, והיינו במקום שהוא מצטער בישיבתו בסוכה, ובישועות יעקב חולק בזה.

אונן - הפמ"ג מסתפק אם אונן חייב בסוכה בחול המועד, או ביו"ט כשרוצה לקבור את המת ע"י נכרים, או ע"י ישראל ביו"ט שני, ובביכורי יעקב מצדד שהוא פטור כמו שפטור מכל המצוות שצריך לעסוק בהם, בין שהם בשב ואל תעשה בין שהם בקום ועשה, ולכן פטור מנטילת ידיים כיון שצריך מעשה ליטול ידיו, (אכן בתענית ציבור צריך להתענות כיון שא"צ לזה מעשה), וגם בסוכה צריך מעשה ללכת לשבת בה. ובברכי יוסף מצדד שכשרוצה לאכול פת אף שא"צ לברך המוציא מ"מ צריך ליטול ידיו ולא יברך על נטילת ידיים.

מי פטור מסוכה

מלבד מה שמצטער פטור מן הסוכה מדין "תשב"י" כעין תדורו, גם מי שבכל ימות השנה היה עוזב את ביתו למקום אחר, ואינו יכול לעשות סוכה באותו מקום, פטור כיון שאין זה כעין תדורו. ולהלן יבואר מי פטור מסוכה מחמת זה, ופרטי הדינים בזה, וכן יבואר מי פטור מן הסוכה מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה.

חתן ושושביניו וכל בני החופה לדעת השו"ע הם פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה, דאין שמחה אלא בחופה (-מקום המוכן לישיבת חתן וכלה), ואינם יכולים לאכול בסוכה ולשמוח בחופה, דאין שמחה אלא במקום סעודה. וי"א שהם חייבים לאכול בסוכה, דאפשר לאכול בסוכה ולשמוח בחופה. ועל כן הסכימו אחרונים שראוי לחתן להחמיר על עצמו לשבת בסוכה ולא לברך, וכן השושבינים כשאוכלים אצל החתן ומשמחים אותו בז' ימי המשתה ויושבים שם בסוכה א"צ לברך, אבל כשאוכלים בביתם חייבים בסוכה וצריכים לברך. לדעת המ"א צער החתן הוא שהחתן בוש לשמוח עם כלתו בסוכה שאין לה אלא ג' דפנות, ולדבריו בזמננו עושים ד' דפנות לסוכה צריך לשבת בסוכה. אבל הא"ר מביא מהרי"א שטעם הפטור הוא שזה צער לחתן לעשות את החופה במקום צר ודחוק, וברבינו ירוחם כתב שאינו יכול לשמוח עם כלתו במקום שאינו סגור, וגם באור זרוע כתב שצער החתן הוא שהסוכה אינה מרווחת ואין כל בני החופה יכולים להכנס לשם, ולטעמים אלה שייכים גם בסוכה של ד' דפנות.

סעודת מצוה - סעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלים אצל היולדת חייבים לעשותם בסוכה, אפילו אם המקום צר וא"א לשמוח שם כ"כ, דסעודה זו אינה מצוה כסעודת חתן ודי להם בעשרה אנשים, ומשמע מהמ"א שאם אין מקום בסוכה גם לעשרה אנשים מותר לאכול מחוץ לסוכה, ולהגר"א שטעם החילוק הוא משום שאין זה מצוה דאורייתא גם באופן זה אסור מחוץ לסוכה, וכן מצדד הפמ"ג. ומ"מ בשמיני עצרת אפילו בחו"ל, אם רוצים יכולים לאכול סעודת ברית מילה בבית. ובסעודת אירוסין ופדיון הבן ובר מצוה וסיום וכדומה, פשיטא שצריך סוכה. ומי שיש לו סוכה קטנה מותר לבנות סוכה גדולה בחול המועד לצורך סעודת ברית מילה, מפני שזה לצורך המועד, וכיון שניכר שזה לצורך המועד מותר לבנות בפרהסיא.

שלוחי מצוה כגון ההולך להקביל פני רבו או ללמוד תורה או לפדיון שבויים וכדומה, פטורים מן הסוכה בין ביום בין בלילה, ואפילו בשעת חניתם ויש לפניהם סוכה בנויה, ואפילו אם הולכים רק ביום פטורים גם בללה מפני שהם טרודים במחשבת המצוה ותיקונה. ודווקא כשצריך לטרוח אחר הסוכה, אבל אם הסוכה מזומנת לפניהם צריכים להכנס לסוכה לאכול ולישן שם, ואם לא יוכלו לישן שם טוב ויהיו יגעים למחר ולא יוכלו לקיים המצוה כראוי פטורים. ובתשובות כתב סופר מנבואר שדווקא במצוה שכולה לד' ואין בה הנאה פטורים, אבל בהולך בשכר ועיקר הכונה היא להנאתו חייב בסוכה. ואם כוונתו לזה ולזה פטור.

הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום, ובזמן הליכתם א"צ להמתין מלאכול עד שיגיעו לסוכה (אם לא שתזדמן לפנייהם סוכה בעת האוכל בלי טורח), ובליה חייבים בסוכה אם הם נמצאים במקום ישוב, ואפילו אם אין באכסניא שלו סוכה חייב להשתדל למצוא יהודי שיש לו סוכה, ואם השתדל ולא מצא סוכה סביבותיו יכול לאכול וללון באותו מקום בלי סוכה, ואינו חייב לעשות סוכה חדשה, ומותר לצאת לדרך אפילו אם יודע שלא ימצא שם סוכה. וההולכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום. וכתב בה"ל שהוא סתם במ"ב כדעת הלבוש מפני שיש עוד אחרונים העומדים בשיטתו, וכן משמע מדברי הרמ"א, ודעת המ"א שהפטור ביום הוא שאף כשהגיעו למלון פטורים מלטרוח לעשות שם סוכה בעת האוכל, כיון שדעתם ללכת לאלתר, ובלילה חייבים לעשות סוכה אפילו אצל נכרי אם יש ממה לעשות סוכה, (ואפילו אם צריך להוציא על זה מעט מעות אפשר שצריך להשתדל על זה), אמנם אם בא כפר סמוך לזמן האוכל א"צ להמתין לעשות סוכה כיון שהוא רוצה לאכול עכשיו.

ההולכים לכפרים לתבוע חובותיהם ואין להם סוכה באותם הכפרים, יחמירו על עצמם לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול בסוכה, ואע"פ שיש להקל כשאננם מוצאים סוכה במקום שהם נמצאים, מ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה. אמנם אם הוא שוהה במקום אחד ג' או ד' ימים חייב מדינא לעשות שם סוכה.

שומרי העיר מגייסות שצריכים להסתובב מסביב לעיר ואינם יכולים לעשות סוכה במקום אחד, השומרים ביום פטורים ביום וחייבים בלילה, והשומרים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום. ואם העיר מוקפת חומה והם שומרים רק בשערי העיר, אפשר שצריכים לעשות סוכה בשערי העיר. והשומרים מפני גניבות שזרכם לשמור ביום ובלילה, דינם כשומרי גינות ופרדסים שפטורים ביום ובלילה וכדלהלן. ושומרי החנויות שלנו שזרכם לשמור בלילה פטורים רק בלילה. והיושבים בחנות אע"פ שרגילים בדרך כלל לאכול בחנות צריכים לאכול בסוכה, ואם החנות רחוקה מבתם ואינם יכולים ללכת לאכול בבתם צריכים לעשות סוכה ליד החנות.

שומרי גינות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה, מפני שאם השומר יעשה סוכה ידע הגנב שהוא שם ויגנוב ממקום אחר, ועל כן שומר כרי שיכול להיות במקום אחד ולשמור את כל הכרי חייב לעשות שם סוכה ולשמור משם.

השומרים יין שלא יגעו בו נכרים ויאסרוהו, פטורים בין ביום בין בלילה, ואם היין נמצא בחצר ויכולים לעשות שם סוכה ולשמורו מתוך הסוכה (על פי האופנים המבוארים ביו"ד סימן קל"א) חייבים לעשות סוכה בחצר.

סימן תרמ"א

ברכת שהחיינו על עשית הסוכה ושיבתה
ברכת שהחיינו על עשית הסוכה - אין מברכים על עשית הסוכה כיון שאין המצוה נגמרת עד שיושבים בה, אבל שהחיינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו בתוך ל' יום לחג (אבל לפני כן אף שכשעושה אותה לשם חג כשרה, מ"מ אין ראוי לברך עליה), כיון שהיא נעשית בכל שנה, ואפילו אם הוא מחדש בה דבר להכשירה כגון ע"י עשית דופן שלישית או נתינת הסכך היה ראוי לברך, (אמנם דבר שנעשה לכמה שנים כגון שופר ומגילה אין מברכים שהחיינו על עשיתם, ובגור תנוכה אין מברכים כיון שלא ניכר שעושים אותו לשם מצוה), אלא שאנו סומכים על ברכת שהחיינו שמברכים בקידוש שזה ברכה גם על מצות סוכה וגם על החג. ואם בירך בשעת עשיה, הפמ"ג מסתפק אם יחזור ויברך בזמן הקדוש, והברכי יוסף תלה דין זה במחלוקת ראשונים, וכתב שעל כן לא יברך דעשה בברכות להקל.

משמע מהשו"ע שהעושה **סוכה לאחרים** רק בעה"ב יכול לברך שהחיינו, כמ"ש המ"א, ועיין פמ"ג. ואם בעה"ב עומד כאן ומבקש שיוציאו מבואר בגר"א שיכול להוציאו, אלא שכתבו האחרונים

שאם יכול לברך בעצמו אין כדאי שיברך עבורו. ודע שלדעת התוס' מה שאין מברכים שהחיינו עבור אחרים הטעם הוא כיון שלא מברכים לעשות סוכה, ולדבריהם ניהא למה בתקיעת שופר אפשר לברך שהחיינו עבור אחרים.

ברכת שהחיינו על ישיבת הסוכה - מי שלא אכל בסוכה בלילה הראשון ובירך שהחיינו בביתו, כשאוכל למחרת ביום בסוכה צריך לברך שהחיינו על הסוכה, כיון שהברכה הראשונה היתה רק על החג, ואם בירך בזמן עשית הסוכה א"צ לחזור ולברך שהחיינו על ישיבתה.

סימן תרמ"ב

חל יום ראשון של סוכות בשבת אומרים בערבית ברכה אחת מעין שלש, וחותרם בה בשבת בלבד כיון שלא נתקנה אלא עבור שבת. וכתב הטור שאומרים באהבה מקרא קודש, ובמנהגים שלנו כתוב שאין אומרים באהבה. ואין אומרים במה מדליקין. ואין אומרים מערבית (-פיוטים בברכות ק"ש), אלא בליל יו"ט שני [בחול"ל] אומרים מערבית של היום הראשון, וכן הדין בשביעי של פסח ובשמיני עצרת, אבל אם ט"ו ניסן חל בשבת אומרים בליל יו"ט שני מערבית השייך ללילה השני.

סימן תרמ"ג

סדר הקידוש - כשמקדש יברך על היין, ואח"כ יברך ברכת הקידוש, ואח"כ יברך על הסוכה, ואח"כ יברך שהחיינו לפי שזה ברכה גם על היום וגם על הסוכה, ואין נ"מ אם הסוכה היתה עשויה או שעשה אותה לפני סוכות כיון שלא בירך אז, ואם בירך שהחיינו ואח"כ בירך על הסוכה אינו חוזר לברך שהחיינו. ואם היו מברכים בזמן העשיה, א"כ ברכת הזמן היא רק על הרגל ומברכים אותה לפני ברכת הסוכה, ולדעת התוס' והרא"ש בכהאי גוונא א"צ לברך כלל ברכת שהחיינו כיון שהברכה בשעת עשיה מועילה גם לרגל.

אם לא בירך שהחיינו בליל ט"ו יכול לברך כל שבעה אפילו בלי כוס, שהרי יכול לברך שהחיינו אפילו בשוק, ואם לא בירך שהחיינו בלילה השני בחול"ל, מהמ"א משמע שלא יברך כל שבעה, והבה"ל כתב שנראה שיברך כל שבעה, וכ"כ בדרך החיים, וצ"ע.

אם מקדשים מעומד - כתב השו"ע שלשיטת הרמב"ם מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה וישוב ואח"כ מברך שהחיינו, דס"ל שהישיבה היא תחילת המצוה ויש לברך עובר (-קודם) לעשית המצוה, ויש לעשות כך כל ז' הימים. והרמ"א כתב שנוהגים לקדש במישוב, דס"ל שיש להסמיך את הברכה לעיקר המצוה שהיא האכילה. ובביאור הגר"א מצדד כדעת הרמב"ם, ודעת המור וקציעה שאם הוא מוציא אחרים בקידוש יקדש מיושב, ועיין ברמ"א ובמ"ב בסימן רע"א מה שנתבאר שם לענין העמידה בקידוש. ודעת הט"ז שמי שאוכל מעומד גם לדעת הרמב"ם יכול לברך לישב בסוכה, ולדעת בה"ח אין לברך לישב אם אוכל מעומד, ואין לאכול בלי ברכה, ועל כן יש לשבת ולברך, אא"כ הוא אנוס ואינו יכול לשבת.

ראוי לומר את ברכת הסוכה בקול במשיכה ובניגון כשאר ברכות הקידוש, וכן בשאר הברכות ירגיל לאומרם בקול רם, כי הקול מעורר את הכונה.

זמן ברכת לישב בסוכה בשאר הימים - כתב השו"ע שבשאר ימים מברכים לישב בסוכה לפני ברכת המוציא, אך כתבו השו"ע והרמ"א שהעולם נהגו לברך אחרי ברכת המוציא לפני הטעימה, וכתב הרמ"א שבשבת ויו"ט שיש בהם קידוש מברכים לאחר הקידוש, ובשבת ויו"ט בבוקר שאין בהם קידוש אלא ברכה בעלמא על הכוס, נחלקו האחרונים אם יברך אחרי ברכת המוציא, או קודם שיטעם מהכוס, ודעביד כמו עביד ודעביד כמו עביד, ואם לא נוטל אז ידים אלא אוכל פת כיסנין, מצדד השערי תשובה שבזה לכו"ע יברך לישב בסוכה לפני שיטעם מן הכוס. ואם קידש בבית ואוכל בסוכה או איפכא, עיין בסימן רע"ג.

סימן תרמ"ד

סדר נטילת הלולב וההלל

משכימין בשחרית, דזריזים מקדימין למצוה לקיים מצות לולב.

אין אומרים ביום הראשון של סוכות ביוצרות קל נא וכו', כיון שאומרים שבת אחר המיוחד לסוכות. ובמקום שהופכים את סדר היוצרות כשחל ט"ו בשבת ראוי לומר קל נא ביום הראשון ולא בשני, והעולם לא נהגו כן לפי שלא ידעו טעמו של דבר.

אחרי חזרת הש"ץ נוטלים את הלולב ומברכים על נטילת לולב ושהחיינו על מצות הלולב (ועל החג ועל מצות הסוכה בירך שהחיינו בלילה), ואח"כ מנענעים, ואח"כ גומרים את ההלל.

אם שכח לברך שהחיינו ביום הראשון יכול לברך כל שבעה, ודווקא בשעת נטילה. ואם בירך שהחיינו ביום הראשון אינו מברך ביום השני.

גם בשאר ימי החג גומרים את ההלל ולא מדלגים כמו בפסח, מפני שכל יום חלוק בקרבנותיו מהיום שלפניו ונחשב כיו"ט בפני עצמו.

ברכת ההלל - בין ציבור בין יחיד מברכים על ההלל, כיון שהלל זה הוא מדינא. לשו"ע נוסח הברכה הוא לגמור את ההלל, וכתב המ"ב שבמדינותינו המנהג לברך לקרוא את ההלל כמבואר בסימן תפ"ח.

הפסקה באמצע הלל - מותר להפסיק באמצע הלל רק מתי שמוותר בק"ש, והיינו שבאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, כמבואר בסימן תפ"ח. ואם הביאו לו לולב באמצע הלל, מותר לו להפסיק בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור ולברך.

אם הפסיק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולו, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק. אפילו עשרה יכולים לקרוא את ההלל יחד.

סימן תרמ"ה

דיני לולב

כתיב בתורה "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל". וקבילו חז"ל שהכונה בזה לאתרוג לולב הדס וערבה. לולב הוא ענף הגדל בעץ הדקל, ובו שדרה שיוצאים ממנה משני צידיה עלים רבים זה מעל זה, וכל עלה הוא כפול. ובתחילה הענף כולו הוא עץ אחד כחץ, ובהמשך הוא נפתח יותר ויותר עד שנעשה לחרות דקל. ובסימן זה יבואר באיזה אופן הלולב כשר לנטילת לולב, ובאיזה אופן הוא פסול.

לולב שנפרדו עליו זה מזה באופן שאפשר לאוגדם יחד ולא נפרדו הרבה כעלי החרות (שנתקשו כעץ במקום חיבורם וא"א לאוגדם יחד), כשר אפילו אם לא אגדם. וכתב הרמ"א שמצוה מן המובחר לקחת לולב שעליו לא נפרדו לגמרי, וכתב הט"ז שכוונתו באופן שהעלים תלויים למטה אלא שהם עולים עם הלולב (וצ"ב כוונתו, דלכאורה זה תרתי דסתרי), אבל אם העלים רק נוטים קצת לצדדים כשר אפילו למצוה מן המובחר, אמנם דעת המאמר מרדכי והביכורי יעקב שלרמ"א למצוה מן המובחר יש ליטול לכתחילה לולב שעליו שוכבים זה על זה ואינם נוטים לצדדים.

ואם נפרצו עליו והיינו שנפרדו הרבה משדרת הלולב והם תלויים למטה כעלי החרות פסול אע"פ שאגדם וגם לא נעקרו ממקום חיבורם. וכן אם נעקר רוב מקום חיבורם בשדרה פסול אע"פ שאין העלים תלויים למטה אלא הם עולים על הלולב ועדיין מחוברים במקצת, וכ"ש שאם נעקרו לגמרי ממקום חיבורם לשדרה דפסול אפילו אם אגדם. וכן אם נתקשו העלים כעץ וא"א לחברם אל השדרה פסול, אבל אם התחילו להתקשות ועדיין אינם קשים כעץ

כשר אפילו אם לא אגדם, אכן טבע הלולב שכשהוא מתחיל להתקשות העלים נפרדים, וכבר נתבאר לעיל שמצוה מן המובחר שלא יהיו העלים נפרדים. ובאופנים הפוסלים את הלולב צריך שיהיו רוב העלים ורוב כל עלה ועלה במצב זה, וכתב החיי אדם בשם הריטב"א שזה פסול בגוף הלולב וא"כ זה פסול כל שבעה, אכן לפי רש"י שנפרצו זה פסול הדר, א"כ לדעת הרמב"ם וסייעתו כשר בשאר ימים, וכ"כ הא"ר בשם הכלבו, אבל מיעוט העלים אינו פוסל כל זמן שהלולב נשאר מכוסה בעלים (ובבה"ל דן אם צריך שכל השדרה תהיה מכוסה בעלים או שמספיק רוב), ואם נשברו רוב עלי הלולב, אמנם נשאר רוב שיעור לולב שלם, יש להסתפק אם הלולב כשר או פסול, ואם רוב השיעור השלם נמצא למעלה כתב בבכורי יעקב שנראה שזה כשר, שהרי יכול לחתוך את מה שלמטה.

אם נשברה שדרת הלולב והלולב נשמט למטה ועדיין השדרה מעורה במקצת, לדעת המ"א נראה שזה כשר, אבל הרבה אחרונים פוסלים, ובבגדי ישע כתב שגם המ"א לא מכשיר בנשברה ממש אלא רק כשהשדרה למטה רופפת וחלשה, וצ"ע, וי"ל שהמ"א מכשיר רק אם נשברה רק רוב השדרה, ואולי הבגדי ישע סובר שגם בכחאי גוונא פסול.

נחלקה התיזומת והיינו שעלי הלולב גדלים שנים שנים עלים מחוברים אחד לשני בגבם, ואם נפתח אותו חיבור ברוב העלים ורוב כל עלה ועלה, הלולב פסול. וכן אם העלים מתחילת ברייתם לא היו מחוברים שנים שנים הלולב פסול (והריטב"א מסתפק אם הפסול הוא רק ביום הראשון או כל שבעה). אבל אם רובם לא נחלקו אע"פ שהעלה האמצעי נחלק כולו כשר לדעה זו. וכתב הרמ"א ש"א שאם העלה האמצעי שמעל השדרה נחלק עד השדרה חשיב נחלקה התיזומת והלולב פסול ביום הראשון, (ואם השדרה נגמרת בשני עלים שניהם נחשבים תיזומת ואם נחלק אחד מהם אפילו ברובו הלולב פסול ולדעת המחמירים להלן נחלק במקצת ה"ה כשנחלק אחד מהם במקצת), וכן נוהגים, ולכתחילה מצוה מן המזוהר ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל (אם יש לו לולב אחר, אבל א"צ לברך על לולב של חיבור משום זה), כי יש מחמירים אפילו נחלק קצת כיון שרגיל ע"י הנענועים להפתח כולו, ודעת הט"ז שאין להחמיר רק בנחלק בשיעור טפה, והחיי אדם כתב שלדעה זו יש להחמיר אפילו במשהו, והגר"א כתב שלדינא אין להחמיר אלא ברובו אבל במקצתו אין להחמיר כלל, וכתב המ"ב שאם יש לו לולב שלא נחלק כלל יותר

טוב לברך עליו, אבל מדינא אין לחוש כל זמן שלא נחלק רובו, אמנם אם נתרחקו סדקיו זה מזה עד שנראה כשנים פסול וכדלהלן.

לולב שבצד אחד של השדרה העלים כפולים ובצד השני אין עלים כלל פסול כל הז' ימים.

לולב שעליו לא עולים זה ע"ג זה אם ראש העלה מגיע לתחילת העלה שמעליו באופן שכל השדרה מכוסה בעלים כשר, ואם אין כל השדרה מכוסה בעלים, או שמכל צד יוצא למטה עלה אחד והוא מגיע עד ראש הלולב, הלולב פסול מפני שאינו הדר.

לולב שיבשו רוב עליו או שדרתו או העלה העליון, הלולב פסול מפני שאינו הדר, (אמנם כתב הב"י שאינו מצוי שהעלים יהיו לחים והשדרה תתייבש, וליכא לספוקי בזה. ולפעמים יש בזה נ"מ כשהשדרה התייבשה מעט עד שנחסר מהשיעור, והעלים לחים). ושיעור היבשות הוא אם כלה מראה הירקות שלו והלבינו פניו, שזהו סימן שכלה הלחוחית שלו. והרמ"א כתב ש"א שלא נקרא יבש אלא כשנתפרך בצפורן מחמת יבשותו ושכך נוהגים במדינות אלו שאין הלולבים מצויים. וכתב המ"ב שרוב הפוסקים לא מסכימים לפירוש הרמ"א, אלא שהרמ"א כתב דעה זו כדי ליישב מנהג המקומות שאין הלולבים מצויים, ועל כן אין להקל בזה כל זמן שמצוי בעיר לולב לח.

נקטם ראש הלולב פסול. לדעת השו"ע היינו שנקטמו ראשי רוב ממספר העלים הגבוהים מן השדרה, ופסול דאין זה הדר, והלבוש מחמיר אפילו בנקטם מקצת מכל עלה ומשמע מדבריו שבכל שהוא פסול, ויש אחרונים שמפקפקים בזה, והשו"ע לא מזכיר חילוק בין העלה האמצעי לשאר העלים, ופירשו הב"ח הט"ז והגר"א שלדעה זו אין יתרון לעלים האמצעיים בענין הזה, והנהר שלום והמאמר מרדכי מפרשים שכוונת השו"ע לשני העלים העליונים שכלה בהם הלולב, ומש"כ השו"ע רוב היינו שא"צ שיקטמו לגמרי כדעת בעל העיטור אלא די שיקטמו ברובם, אבל גם השו"ע מודה שאם יש למעלה ג' עלים ונקטם העלה האמצעי פסול. וכתב הרמ"א שאם נקטם העלה העליון האמצעי (והיינו אם יש שלש עלים בסוף השדרה), שעל השדרה פסול, (ואם יש שני עלים ונקטם אחד מהם אפשר שיש להקל), וכן מצדד הגר"א להלכה, ואפילו בנקטם כל שהוא פסול אכן במקום הדחק מקילים בזה. והוסיף הרמ"א שאם אין לולב אחר מברכים על לולב שנקטם העלה העליון, אבל בנקטמו רוב העלים אין להקל, ואפילו בעלה האמצעי י"א שרק בנקטם מקצתו יש להקל ולא בנקטם רובו אפילו בשעת

הדחק, א"כ הוא במקום שנוהגים לברך על כל הפסולים הגמורים בשעת הדחק, וכפי שיבאר בסימן תרמ"ט. ובמאמר מרדכי משמע שאפילו בנקטם עלה זה לגמרי אפשר שיש להקל בדליכא אחר. ודע שדווקא לענין לולב חשיב נקטם ראשו בנקטמו העלים, אבל לענין הדס וערבה רק אם נקטם העץ עיחשיב נקטם ראשו, ומסתבר ששיעור הקטימה בהם הוא בכל שהוא.

נסדק הלולב אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שנראו כשנים פסול אפילו אם זה לא היה בתולדה.

וכיון שדעת השו"ע שבנחלקה התיזומת פסול דווקא בנחלקו רוב העלים, א"כ לדעתו גם נסדק פוסל רק ברוב העלים, וקמ"ל שבנסדק ונראה כשנים פסול אע"פ שלא נחלק רוב כל עלה, ולדבריו אף אם נחלק העלה האמצעי בכולו או ברובו עד דעביד כהימנך אפשר דכשר, אמנם מדברי הר"ן משמע קצת להחמיר בזה, וצ"ע. וכתב הרמ"א שאפילו אם לא נחלקה התיזומת העליונה בענין שיש לפסול מדין נחלקה התיזומת והיינו לשיטתו שאם נחלק העלה האמצעי פסול, כגון שלא נסדקה עד השדרה או שנסדקה רק מקצתה, שמחמת נחלקה התיזומת דעת הרבה אחרונים שאין לפסולו, מ"מ כיון שנתרחב הסדק עד שנראה כשנים פסול, ויש להזהר בזה הרבה. והמ"א ביאר שהחידוש בנסדק הוא שגם אם התיזומת לא נחלקה כלל ורק העלים הסמוכים נחלקו לשנים פסול, וגם המ"א מודה לדון הנ"ל, ולדבריו יש להזהר מאד בשעה שרוצה לבדוק אם נחלק העלה האמצעי, שלא לחלק את העלים הסמוכים.

עוד מפסולי לולב - לולב שיש בשדרתו כמין קוצים, או שהוא נצמת ונכווץ, או שהוא עקום לפניו כמגל ונעשה שדרתו כגב בעל חסוטרות, או שנעקם לאחד מצדדיו, פסול, שאין זה הדר, אבל אם נעקם לאחוריו (לצד השדרה) כשר, שזו היא ברייתו.

לולב שראשו כפוף כאגמון פסול, שאין זה הדר, והיינו דווקא כששדרתו כפופה, אבל אם העלים שבראשו כפופים כדרך הרבה לולבים כשר, ויש מחמירים בזה, והמנהג להקל כהשו"ע, והרא"ש כתב שהוא מעדיף לולב כזה מפני שאין העלים נחלקים ותיזומתו קיימת, וכתב הלבוש דהיינו כשרק העלה העליון כפוף, אבל אם כל העלים או רובם כפופים כל שהוא פסול, והעתיקו המ"א, והט"ז מכשיר בזה, ועכ"פ כשיש אחר בודאי יש לקחת לולב שאין ראשי כל העלים או רובם כפופים. ולולב שלא רק הראש כפוף אלא גוף העלים נכפף הרבה מאד לאמצעיתם ונראה כמו שנחלק לשנים, או שהעלה האמצעי נכפף הרבה לאמצעיתו פסול, דאין זה הדר כלל.

חדש - קבלת גליונות תמצית ומבחני לדעת

גם בפקס

בטלפון 0799-414144

כמו כן בראש השנה ה'תשפ"ב מתחיל מחזור חדש במבחני "לדעת" ללומדי "חפץ חיים" ו"אהבת חסד" עם הגרלות, ניתן לעשות את המבחן בטלפון 0737-289669,

או בנדריים פלוס

ניתן להשיג את גליונות תמצית (דף היומי, משנה ברורה, ספרי מוסר, חפץ חיים ואהבת חסד) ואת מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד) בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ, או במייל A0527692282@gmail.com.

ניתן לשמוע את נקודות ההפצה בטלפון 0737-289669 שלוחה 4. כמו כן ניתן להתעדכן על תאריך הגעת הגליונות לנקודות ההפצה בטלפון הנ"ל.

בס"ד הודפסו עד כה חוברות סיכומי תמצית כדלהלן-

-משנה ברורה חלקים א' ב' ג' ד' ה'.

-תמצית הש"ס ברכות מועד, נשים, נזיקין, קדשים נדה.

-תמצית גפ"ת ברכות, שבת, עירובין, פסחים, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, נדרים, גיטין, קידושין, בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא.

-תמצית ספרי מוסר.

-תמצית תנ"ך.

נקודות מכירה ברחבי הארץ. לפרטים 0527692282.

ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס במחיר 100 ₪ כולל משלוח בטלפון 0537125663.